

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

27e JAARGANG

WOENSDAG 1 JULI 1942

No. 1380

N.V.
Stoomvaart-Mij. „Nederland”
Amsterdam

N.V.
Rotterdamsche Lloyd
Rotterdam

Wie van de leden of abonné's is bereid aan de redactie ter beschikking te stellen:

No. 633 van 14 Febr. 1928,
No. 646 van 16 Mei 1928,
No. 658 van 8 Aug. 1928,
No. 660 van 22 Aug. 1928,
No. 667 van 10 Oct. 1928,
en het REGISTER 2e halfjaar 1927.

Redactie
Economisch-Statistische Berichten.

Koninkl. Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM

Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis advies te Uwer beschikking.

Tel. 69300 (3 lijnen)

Economische aspecten der internationale migratie

door

Dr. A. Winsemius

29ste Publicatie van het Nederlandsch Econom. Instituut.

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.50)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave.:

De Erven F. Bohn N.V. - Haarlem

Wat is de

HOLLERITH Boekhoud- en Statistiek-DIENST

Deze dienst vormt een afdeling van ons bedrijf, die over een uitgebreide, moderne WATSON Machine Installatie (HOLLERITH Systeem) beschikt, alsmede over een staf van deskundig bedienend personeel, om **alle administratieve werkzaamheden en statistieken**, tegen een redelijk tarief, feilloos en snel volgens het HOLLERITH Systeem uit te voeren.

Vraagt nadere inlichtingen aan de:

WATSON BEDRIJFSMACHINE MAATSCHAPPIJ N.V.
HOOFDVERTEGENWOORDIGING VOOR NEDERLAND DER
INTERNATIONAL BUSINESS MACHINES CORPORATION te
NEW-YORK.
Frederiksplein 34, Amsterdam C - Telef. 33656-31856

R. Mees & Zoonen

Ac. 1720

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM
AMSTERDAM (Ass.)
's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM
VLAARDINGEN

BEHANDELING VAN ALLE
BANKZAKEN

BEZORGING VAN ALLE
ASSURANTIËN

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

69 KANTOREN IN NEDERLAND

EFFECTEN

AAN- EN VERKOOP — ADMINISTRATIE

CREDIETEN

AAN HANDEL EN INDUSTRIE

De Naamlooze Vennootschap

Maandblad voor den Ondernemingsvorm en het
Bedrijfswezen in Nederland en Nederlandsch-Indië

Inhoud Juni-aflevering 1942 — No. 3. Jrg. 21

Speciaal Belastingnummer:

Overdrachtsbesluit en Overgangsbesluit Commanditaire
Vennootschappen ..... Mr. Dr. H. F. A. Völlmar.
De nieuwe fiscale positie van de N.V., H. J. Hofstra.
Het subject der vennootschapsbelasting, Mr. H. A. Zeven.
Het voorwerp der vennootschapsbelasting,

Mr. Dr. E. Tekenbroek.

De vermogens-vaststelling in het besluit Vennootschaps-
belasting ..... R. A. Dijker.
De voorkoming van dubbele belasting, Mr. J. R. Schaafsma.
De overgang van winstbelasting naar vennootschaps-
belasting ..... W. H. Meyburg.
De herleide overgangsreserve .... Mr. L. M. M. Nijst.
De ondernemingsbelasting, Mr. H. A. M. van den Dries.
De ondernemingsbelasting en de Gemeenten

Dr. A. F. C. Stapel.

De vermogensbelasting 1942 ..... Mr. L. A. Pieters.

Abonnementsprijs **f 10.50** per jaar.

Juni-aflevering (dubbel nummer) **f 2.—**.

Uitgave: **H. v. d. Marck's Uitgevers Maatschappij N.V. ROERMOND**

POSTREKENING 61631.

OOK VERKRIJGBAAR IN DEN BOEKHANDEL.

*Ter vervanging van haar door brand verloren geganen voorraad nummers van
Economisch-Statistische Berichten en Economisch-Statistisch Maandbericht
van den jaargang 1940, zou de redactie het zeer op prijs stellen, indien de
lezers, die hun exemplaren kunnen missen, deze aan haar zouden willen afstaan.*

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS — SCHIEDAM

Onze speciale afdeling: Drukkerwerk voor controle en
administratie, levert alle voorkomend drukkwerk op
dit gebied concurrerend, snel en accuraat.

Uitgifte-apparaten in groote verscheidenheid van werk-
wijze en capaciteit naar de behoeften van elk bedrijf.
Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis
advies te Uwer beschikking.

Tel. 69300
(3 lijnen)

De Scheepsbouw- nijverheid in Nederland

door

Ir. J. W. BONEBAKKER

Publicatie no. 16 van het
PRIJS: Nederlandsch Econom.
f 1.55* Instituut

Donateurs en leden **f 1.10**

Verkrijgbaar in den Boekhandel

Uitgave van de

ERVEN F. BOHN - HAARLEM

TINRESTRICIE EN TINPRIJS

door **M. J. Schut**

31ste Publicatie van het Neder-
landsch Economisch Instituut.

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en leden
van het N.E.I. .... f 1.10)

Verkrijgbaar i. d. boekhandel

UITGAVE:

De Erven F. Bohn N.V., Haarlem

Derde Gewijzigde Druk

van

Egalisatiefondsen en Monetaire Poli- tiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten

door

Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk

30ste Publicatie van het Neder-
landsch Economisch Instituut.

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden
van het N. E. I. f 1.50)

Verkrijgbaar in den Boekhandel

Uitgave: De Erven

F. BOHN N.V., HAARLEM

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

27^E JAARGANG

WOENSDAG 1 JULI 1942

No. 1380

HOOFDREDACTEUR:

M. F. J. Cool (Rotterdam).

PLAATSVERVANGEND HOOFDREDACTEUR:

H. W. Lambers (Zwartewaal).

Redactie en administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20.85* per jaar. Buitenland en koloniën f 23.— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

Advertenties voorpagina f 0.28 per mm. Andere pagina's f 0.22 per mm. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.

INHOUD:

Blz.

Prijzen en prijscontrole in Zweden door *J. Ph. van Ouwkerk* 298

Het Verslag van de Verzekeringkamer over het jaar 1940 door *P. L. van der Velden* 301

Aanteekeningen.

Het jaarverslag 1941—'42 van De Nederlandsche Bank 303

De stroocartonindustrie in Nederland (aanvulling) door *J. J. Drenth* 305

Overheidsmaatregelen op economisch gebied 305

Statistieken

Bankstaten — Stand van 's Rijks Kas 305-306

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de *geldmarkt* hebben zich geen wijzigingen van beteekenis voorgedaan. De verschillende tendenzen, zooals die nu al maanden lang aanhouden, elk af en toe door een lichte reactie onderbroken, hebben zich bij voortdoring gemanifesteerd. Het gevolg was, dat de Schatkist kon voortgaan met de plaatsing van papier op de markt. De jongste weekstaat van De Nederlandsche Bank vertoont een stijging van de buitenlandse wisselportefeuille met f 21 miljoen, terwijl de biljettenomloop met f 44 miljoen steeg. Het saldo, dat de Schatkist sedert eenigen tijd bij De Nederlandsche Bank aanhoudt (een novum in de kaspositiepolitiek, althans voor de usance van het laatste jaar) en dat op den vorigen weekstaat met rond f 25 miljoen paraisseerde, is deze week verdwenen.

De *obligatiemarkt* heeft deze week bij kalmen handel een vaste stemming aan den dag gelegd. De 3½ pCt. leening 1941 heeft den parikoers niet alleen behaald (dit was in de voorgaande weken een enkele maal ook al eens geschied, zij het maar in een enkelen tape en meestal met de toevoeging: gedaan-laten), maar zelfs overschreden. De 3—3½ pCt. leening 1938 is tot boven de 98 pCt. opgelopen. Beide noteeringen zijn hoogterecords en de geheele situatie doet sterk denken aan het rijp maken van de markt en de stemming voor een nieuwe leening. Het vacantieseizoen is geen gebruikelijk tijdvak voor het lanceeren van een omvangrijke staatsleeningoperatie, maar men kan het toch niet als uitgesloten beschouwen, dat binnenkort zulk een transactie voor de deur staat.

De *aandeelenmarkt* was over het geheel genomen stil en wisselvällig. Men heeft den indruk, dat de omvang der baissedekkingen geringer was dan voorheen. Het is, zooals vanzelf spreekt, moeilijk te overzien, welk gedeelte der openstaande baisseposten is gedekt, maar men neemt toch wel aan, dat er nog verscheidene posten openstaan. Zooals bekend, kunnen ook na 1 Juli dergelijke affaires nog blijven doorloopen, want het leenen van stukken is niet verboden, mits (met inachtneming van de vrije grens van 5000 gulden per cliënt) aangifte bij de Bedrijfsgroep Effectenhandel geschiedt. Op het oogenblik is nog niet bekend, welke maatregelen eventueel ten aanzien van de aldus aangeelde leenposten zullen worden genomen, en of er tot het nemen van maatregelen zal worden overgegaan. Een deel der loopende baissetransacties wordt voor het oogenblik in elk geval bij wijze van leenpost gecontinueerd.

PRIJZEN EN PRIJSCONTROLE IN ZWEDEN.

Inleiding.

De moderne oorlog uit zich op economisch gebied o.a. in een in onderlinge wisselwerking staande schaarste aan goederen voor civiel verbruik en een tendentie tot prijsstijging. Militaire, monetaire, handelspolitieke en transport-omstandigheden oefenen hier invloed uit. Door deze factoren vermindert de goederenvoorraad in al zijn geledingen, terwijl de totale potentiële koopkracht nominaal stijgt.

Een dergelijke situatie draagt de mogelijkheid in zich van een inflationistische ontwikkeling, welke door psychologische omstandigheden kan worden verwezenlijkt. Geschiedt dit, dan zal deze inflationistische factor haar invloed cumulatief doen gevoelen en storingen veroorzaken, voordat de prijsstijging een halt kan worden toegeroepen. Met de uitspraak voor ogen, dat regeren vooruitzien is, dient de Overheid alles te doen om het ontstaan en de verwezenlijking der inflatoire potentie tegen te gaan. Middelen daartoe zijn de rantsoenering, de koopkrachtafroning en de prijscontrole.

Daar wij in dit artikel speciaal de functionering van de prijscontrole in Zweden willen nagaan, menen wij, binnen het kader van het bovenstaande, als doel der prijscontrole te kunnen stellen, dat deze enerzijds door uitschakelen of remmen van de invloed der toenemende schaarste en door bestrijden van een versnellende werking van prijsstijgings-elementen een algemene prijsstijging wil beperken, terwijl zij anderzijds door het stabielhouden van de kosten van levensonderhoud onrust onder het publiek wil voorkomen, welke eveneens een prijsstijgende invloed zou kunnen hebben.

De prijsontwikkeling.

Eer wij tot een overzicht der maatregelen betreffende de prijscontrole in Zweden komen, dient eerst enig inzicht te worden verkregen in de prijsontwikkeling daar te lande sedert September 1939.

De niveaus der groot- en kleinhandelsprijzen zijn van Augustus 1939 tot eind 1941 met ruim 60 pCt.¹⁾, resp. 38 pCt.²⁾ gestegen.

Daar we onder een inflatoire prijsstijging zouden willen verstaan, een prijsstijging, meer dan evenredig met de toegenomen goederenschaarste en welke veroorzaakt is door vraagfactoren, dient men in verband met de vraag, of inflatoire factoren op de prijsstijging invloed hebben gehad, na te gaan, of deze stijging is veroorzaakt door vraagfactoren of door aanbodfactoren.

Stelt men de goederenomzetten en de geldhoeveelheid tegenover elkaar, dan zou men op het eerste gezicht vermoeden, dat de vraagfactoren een aanzienlijke rol hebben gespeeld.

Het consumptievolume daalde tot dusverre regelmatig. Door vermenigvuldiging der verbruikte hoeveelheden met de prijzen van het eerste kwartaal van 1940, toen geen levensmiddelen waren gerantsoeneerd, verkrijgen we voor het eerste kwartaal van 1940 een consumptievolume per week en per persoon van Kr. 7 : 62 en voor het derde kwartaal van 1941 een van Kr. 6 : 91³⁾.

Het door de industrie verbruikte volume grond- en hulpstoffen daalde eveneens, hetgeen tot uitdrukking komt in de productie-index van „Sveriges Industrieförbund”, welke in de overeenkomstige periodes 127 en 101 bedroeg (1935 = 100, seizoensschommelingen uit-

geschakeld). Tegenover deze verminderde goederenomzetten staat een gestegen geldhoeveelheid, zoals tabel I toont.

Tabel I. Geldhoeveelheid in millioenen Kronen.

kwartaalgemiddelde	biljettencirculatie		deposito's	
	totaal	bij de handelsbanken	chequerek. Rijksbank	handelsbanken
4e kw. 1939	1.301,0	93,0	525,8	4.533,8
1e „ 1940	1.347,4	89,1	439,0	4.413,3
2e „ „	1.494,0	95,5	669,8	4.172,8
3e „ „	1.450,1	94,0	647,2	4.310,8
4e „ „	1.439,1	103,3	719,3	4.302,9
1e „ 1941	1.421,2	94,6	827,7	4.395,4
2e „ „	1.416,6	102,1	938,4	4.365,6
3e „ „	1.496,1	102,0	947,6	4.668,4
4e „ „	1.606,3	109,3	866,3	4.901,4

Gegevens ontleend aan: „Sveriges Riksbank: Arsbok” 1941.

De voornaamste factoren, die deze geldruimte hebben veroorzaakt, zijn reeds eerder in dit tijdschrift behandeld⁴⁾. Daarbij dient nog te worden opgemerkt, dat tussen 1939 en 1941 het totale geldinkomen met 7,5 pCt. is gestegen. Om na te gaan, of de toeneming der geldhoeveelheid een expanderende invloed heeft kunnen hebben, moeten haar oorzaken nader worden ontleed.

Voor en gedurende April 1940 bestond de vergroting der geldhoeveelheid grotendeels uit opgepote bankbiljetten⁵⁾. Daarna vloeide een deel naar de banken terug. Hoewel de geldhoeveelheid omvangrijk bleef, kon van een inflatoire werking niet worden gesproken, daar de toeneming zich bij de zicht-deposito's niet voordeed. Een bekend Zweeds economist, Dag Hammarskjöld, meent de omvangrijke biljettencirculatie na April 1940 o.a. te kunnen verklaren uit de vermindering der goederenvoorraden en het nog op peil blijven der omzetten in de detailhandel, maar dan tegen vaak hogere prijzen vanwege de duurder geworden importgoederen. Daar in de detailhandel de bankbiljetten en in de groothandel de cheque (zicht-deposito's) de grootste rol spelen, verklaart dit zowel de omvangrijke biljettencirculatie, als de divergentie tussen het beloop van deze en dat der zicht-deposito's⁶⁾.

Bij het geldinkomen valt een langzamer stijging dan vóór de oorlog te vermelden. Dat deze stijging, ondanks de oorlogsomstandigheden en de loonregelingen, mogelijk is, komt o.a. door de loonregeling zelf (zie beneden), door een per uur gestegen productiviteit, door een toegenomen aantal overuren en door wijzigingen in de collectieve arbeidscontracten. Men heeft geschat, dat de dekking der stijging van de kosten van levensonderhoud bijna 100 pCt. bedraagt voor hen, die werkzaam zijn in de agrarische productie, 50 à 65 pCt. voor industriearbeiders en bijna 50 pCt. voor staatsambtenaren⁶⁾. Wat het beloop der inkomsten uit kapitaal betreft, geeft tabel II enig inzicht. Een grotere kapitaalbezitter, welke sedert 1939 zijn geld belegd heeft in aandelen, obligatiën, hypotheken, bankdeposito's en buitenlandse papieren in een verhouding van 3,0 : 1,2 : 1,0 : 1,7 : 1,0 ontving volgens tabel II in 1941 nominaal 4,7 pCt. minder dan in 1939.

Een kleine spaarder ontving door de verhoging der spaarbankrente 32,5 pCt. meer t.o.v. 1939, zodat de opbrengst van geldbeleggingen in 1941 3,4 pCt., dat is Kr. 14,8 mill., hoger was dan in 1939⁷⁾. Hier en daar ont-

¹⁾ „Skandinaviska Banken: Kvartalsskrift”.

²⁾ „Sveriges Riksbank: Arsbok” 1941.

³⁾ Deze cijfers hebben betrekking op de in het derde kwartaal van 1941 gerantsoeneerde waren: eieren, vlees, spek, koffie, cacao, suiker, siroop, kaas, boter, margarine, dierlijk vet, meel, brood en graan en de ongerantsoeneerde waren: room, melk, vis, groenten, vruchten en honing. Ontleend aan: Olle Karleby: „Livsmedelskonsumtionens förändringar under åren 1940—1941”, „Ekonomisk Tidskrift” 1942 : 1.

⁴⁾ J. Ph. v. Ouwerkerk: „De ontwikkeling van de Zweedsche geldmarkt onder invloed van het oorlogsgebeuren”, in „E.-S.B.” van 10 Juni 1942, blz. 254 e.v.

⁵⁾ „Statsfinanserna och penningpolitiken i Sverige”, „Ekonomisk Tidskrift” 1941 : 2.

⁶⁾ Bengt Metélius: „Levnadskostnader, löner och konsumtion”, „Ekonomisk Tidskrift” 1941 : 3.

⁷⁾ Gösta Rehn: „Kapitalinkomsternas utveckling under kriget”, „Ekonomisk Tidskrift” 1942 : 1.

Tabel II. Opbrengstindex van geldbeleggingen der grotere kapitaalbezitters.

	1939	1940	1941
Obligatiën	100	97,8	99,0
Hypotheeken	100	99,7	103,0
Kapitaalrekeningen	100	141,5	137,5
Aandelen	100	98,2	94,3
Beleggingen in het buitenland	100	80,0 *)	70,0 *)
Totaal	100	98,2	95,3

*) Ruwe schatting.

stonden winsten uit prijsstijgingen, welke aan de controle ontsnapt zijn, waar echter weer aanmerkelijke verliezen tegenover stonden, zodat aangenomen mag worden, dat vóór 1942 noch de omvang der betalingsmiddelen voorraad, noch de inkomensontwikkeling aanleiding gaf tot een prijsstijging, in hoofdzaak veroorzaakt door factoren van de vraagzijde. Deze stelling vindt in een langzamer verlopen der prijsstijging in 1941, bij een ongunstiger worden der divergentie tussen goederenvolume en geldhoeveelheid, een nadere bevestiging.

Toch zou een dergelijke situatie een krachtige prijsstijging in het leven kunnen roepen, indien de reactiemogelijkheid van het economisch leven niet in hoge mate werd beperkt door een aantal exogene factoren, welke niet onmiddellijk door het economisch leven zelf zijn beïnvloed, maar voor deze als gegeven zijn te beschouwen. Tot deze exogene factoren kunnen we de regelingen van de voortbrenging, het verbruik en de prijsvorming rekenen, hetgeen ons tot de prijscontrole en haar invloed op de prijsontwikkeling voert.

De prijscontrole.

Voor een zuiver beeld van de invloed der prijscontrole op de prijsontwikkeling, dient de invloed van belastingverhogingen en subsidies te worden uitgeschakeld. Volgens de Rijksbank vond voor het gehele Rijk een gecorrigeerde detailhandelsprijsstijging van gemiddeld 33,5 pCt. plaats tussen Augustus 1939 en December 1941. Deze moet dus verklaarbaar zijn uit aanbodfactoren, welke in overeenstemming met de beginselen der prijscontrole hun invloed mochten doen gelden.

a. Algemene beginselen.

In principe zijn prijsstijgingen als gevolg van toenemende schaarste en onderbezetting niet toegestaan. Slechts prijsverhogingen met betrekking tot directe kostenelementen zijn geoorloofd.

Dat prijsstijgingen ter compensatie van uit onderbezetting voortvloeiende verliezen niet zijn toegestaan, kan bij een te starre toepassing tot ongewenste gevolgen leiden. De druk van de oorlog wordt dan grotendeels gelegd op de bedrijven, welke met aanzienlijke indirecte ⁸⁾ kosten werken. Nu kan een inkrimping van productie en distributie vooral in schaarstetijd zeer gewenst zijn, maar te zeer toegespitst kan deze politiek tot de vernietiging van waardevolle onderdelen van het productieapparaat leiden. In bepaalde gevallen moest een zekere vergoeding voor de uit onderbezetting voortvloeiende verliezen dan ook worden toegestaan, al werd aan het principe vastgehouden, dat dit nooit 100 pCt. mocht bedragen. Zou een volledige dekking der indirecte kosten worden toegestaan, dan zou de daardoor veroorzaakte stijging der kosten van levensonderhoud tot een algemene loonsverhoging noodzaken. Deze loonsverhoging betekent een stijging van de directe kosten en geeft dus op haar beurt weer aanleiding tot prijsstijgingen.

Daarom werd bij de prijsregeling voor de confectie-industrie uitgegaan van een vóór de oorlog bestaande

⁸⁾ De officiële Zweedsche publicatie gebruikt de termen indirecte en directe kosten. O.i. zou de terminologie vaste en variable kosten hier logischer zijn. Red.

marge tussen de verkoopprijs en de directe kosten. Het afwegen der belangen noodzaakte elders een hogere vergoeding toe te staan. Het, was bijv. noodzakelijk de productie van vervangingsartikelen te stimuleren, waarbij dan soms rekening diende te worden gehouden met hogere afschrijvingsquota. Ook zonder deze kon een productie-stimulerende prijsverhoging gewenst zijn, zoals bij de bos- en landbouw, welke door hun structuur ook andere eisen aan de prijsregeling stellen dan de industrie.

b. De houtproductie.

De beperkte invoer van fossiele brandstof deed de houtbehoefte stijgen. Een productie-stimulerende prijsstijging werd toegestaan, waarnaast echter ook speculatieve elementen optraden.

Al spoedig bleken de vastgestelde prijzen niet effectief door de grote gedifferentieerdheid van waar, zodat overgang naar een meer gecompliceerde regeling werd vereist. Op den duur werd de regeling over meer soorten uitgebreid en aangevuld met een regeling van de handel, het gebruik en het transport van hout. Vanwege gestegen productiekosten, o.a. door het hakken op minder toegankelijke plaatsen, werden de prijzen eind 1941 wederom voor de verschillende districten verhoogd. Bij die gelegenheid werd tevens een prijsdiscriminatie tussen diverse houtsoorten ingevoerd, om te voorkomen, dat de betere houtsoorten tot brandstof worden gezaagd. Ondanks deze ingrijpende regelingen kon echter niet worden voorkomen, dat bij de bosveilingen in de afgelopen herfst een aanzienlijke prijsstijging optrad.

c. De agrarische productie.

Reeds in de herfst van 1939 viel op agrarisch gebied een prijsverhoging waar te nemen, die niet geheel evenredig was aan de kostenstijgingen. De mislukking van de oogst in de zomers van 1940 en 1941 noodzaakte tot het toestaan van bepaalde prijsverhogingen om niet de volle last op den boer te leggen. Om de prijzen niet te zeer te doen stijgen, met het oog op de daaruit voortvloeiende noodzakelijkheid van loonsverhogingen, werd een systeem van agrarische subsidies gebruikt (zie tabel III).

Na de mislukking van de oogst van 1941 is zelfs bepaald, dat de compensatie geheel uit subsidies zal geschieden.

Tabel III. Staatssubsidies voor agrarische producten.

producten	Kr. 1.000.000		
	Sept. '39- Aug. '40	Sept. '40- Aug. '41	Sept. '41- Aug. '42
Graan en veevoeder	12,5	74,8	171,3
Zuivelproducten	78,7	145,4	187,7
Eieren	—	0,2	—
Vlees en spek	0,7	1,5	4,0
Kunstmeststoffen	—	0,8	5,2
Totaal	91,9	222,7	368,2 *)

*) Schatting.

„Konjunkturläget Hösten” 1941.

d. De industriële productie.

Na hetgeen we reeds omtrent de indirecte kosten zagen, zullen we thans de directe kosten en hun beloop behandelen. Het beginsel, dat slechts stijgingen van deze kostenelementen verrekend mogen worden, mag niet absoluut worden opgevat. Zo mogen prijsstijgingen tengevolge van een binnenlandse speculatie niet worden doorberekend. Wel mogen bijv. de door bemoeilijkte aanvoer verhoogde brandstofprijzen in de verkoopprijs worden geïncorporeerd. Naast de bedragen voor de hulpstoffen bestaan de belangrijkste directe kosten uit materialen en lonen.

1. Materiaalkosten.

Bij een min of meer normale toevoer mag tegen de heersende vervangingsprijs worden geïncorporeerd. Bestaat geen normale toevoermogelijkheid meer, dan dient de

historische kostprijs der laatst aangevoerde partij als basis te worden genomen. Er moet echter voor worden gezorgd, dat de prijsstijgingen voor materialen worden beperkt, daar deze hetzelfde gevaar inhouden als het toelaten van prijsverhogingen op grond van onderbezettingsverliezen, indien en voorzover de investeringswerkzaamheden op peil blijven.

De prijscommissie wordt op deze wijze voor een zeer zware taak gesteld in het geval ener prijsstijging van importwaren. Direct kan worden getracht deze stijging te beperken door middel van handelsovereenkomsten en vrachtregeelingen⁹⁾, indirect door de doorwerking der prijsstijging zoveel mogelijk te dempen. Dit laatste geschiedde door bijv. de via Petsamo en de Sovjet-Unie, zeer dure, geïmporteerde waren in prijs te compenseren met over zee aangevoerde goederen van dezelfde soort. Zo hebben de ladingen der zgn. „lejdbátar”¹⁰⁾ soms een prijsverlaging teweeg kunnen brengen.

Intussen zijn de importprijzen sedert Augustus 1939 toch met meer dan 120 pCt. gestegen. Men dient daarbij te bedenken, dat vaak op andere markten moest worden gekocht. De verdeling der stijging over de verschillende kostenelementen, als de f.o.b.-prijs, de vracht en de verzekering, is daarbij voor de diverse waren zeer uiteenlopend. Door een andere samenstelling van de index is bovendien de vergelijkbaarheid der indices van voor en tijdens de oorlog maar betrekkelijk.

2. Loonkosten.

De nauwe samenhang tussen de bewegingen van het prijs- en loonpeil noodzaakt tot beperking der loonstijgingen, wil het gehele prijsniveau niet in een nog labielere toestand geraken. In verband hiermede is de grootste werkgeversorganisatie („Svenska arbetsgivarföreningen”) met het grootste vakverbond („Landsorganisationen”) overeengekomen, dat een vastgesteld minimumloon zal worden uitbetaald en dat aan de hand van het verloop van de index voor de kosten van levensonderhoud daar toeslagen bij kunnen komen. Op deze wijze wordt dus bewerkt, dat het arbeidsloon, zij het ook met een zekere vertraging, de beweging van de kosten van levensonderhoud volgt, zodat de last der prijsstijgingen niet ten volle op de arbeiders neerkomt.

e. Standardisering van productie.

Als gevolg der schaarste ontstonden, ondanks deze maatregelen, prijsstijgingen door de gedifferentieerdheid van de markt. Dit gevaar tracht men te bezweren door standaardisatie der productie.

Bij de textielindustrie bijv. werden de weefsels t.a.v. de kwaliteit, de samenstelling en het gewicht gestandaardiseerd, terwijl voor elk type een maximumprijs werd vastgesteld. Iedere fabrikant is verplicht om minstens een bepaald percentage van zijn productie uit deze weefsels te doen bestaan. Een dergelijk systeem werkt bovendien kostenverlagend, door geringere materiaalverspilling en minder omstelkosten. Na deze regeling kon een analoge procedure worden gevolgd voor de confectieindustrie en de detailhandel in textielwaren.

Verdere ontwikkeling.

Het voortduren van de oorlog noodzaakt tot ingrijpen der maatregelen en maakt een principiële toepassing van het beginsel der niet volledige dekking der onderbezettingsverliezen steeds bezwaarlijker.

Het terrein der controle werd uitgebreid tot de groothandel en de detailhandel, waarbij de vóór de oorlog bestaande absolute handelsmarges en de gestegen kosten als uitgangspunt dienden. Bij de industrie kon in vele

gevallen niet langer worden volstaan met calculaties, die zich tot de kostenstijgingen beperkten, maar werd het gebruik van een volledige kostprijsberekening van representatieve ondernemingen een vereiste.

Een jaar geleden werd tot algemene verscherping overgegaan, waarbij maximumprijzen voor tal van waren werden ingevoerd, welke niet zonder toestemming overschreden mochten worden, zonder dat overigens een beduidende wijziging in de toegepaste principes kwam. Tot aan die tijd hadden de prijszettingen soms meer de functie van richtprijs vervuld. Handel en industrie komen door het vasthouden aan de genoemde beginselen in steeds grotere moeilijkheden en dringen dan ook steeds meer aan op gedeeltelijk dragen door de gemeenschap van de onderbezettingsverliezen.

De invloed der prijscontrole.

De controle was mede oorzaak, dat in 1941 de kostenstijgingen langzamer verliepen dan in de voorafgaande perioden, maar in het eerste kwartaal van dit jaar kwam vnl. het industriële prijsniveau in een snellere beweging, evenals het prijsniveau van luxe producten, ofschoon de importprijzen nogal stabiel waren.

Hier toont zich de noodzaak de bestaande controle voortdurend te intensiveren, uit te breiden en met nevenregelingen op het gebied van voortbrenging, verbruik en koopkrachtafoming aan te vullen. In Maart jl. werd zodoende aan de Rijksdag een voorstel tot dividendbeperking gedaan, maar de deskundigen zijn het over de noodzaak en het effect van een dergelijke maatregel niet eens.

De methode van prijsregeling.

Een speciale trek der Zweedse prijscontrole is, dat zij in hoofdzaak op basis van vrijwillige overeenkomsten werkt. Een dergelijke methode heeft het voordeel, dat eerder een loyale medewerking wordt verkregen, hetgeen ook de controle vereenvoudigt. Mocht de neiging tot medewerking soms ontbreken, dan kan sinds 13 Juni 1941 gebruik worden gemaakt van een stok achter de deur, in de vorm van een prijsstop. De onderhandelingen geschieden tussen de commissies voor de levensmiddelen, het verkeer, de brandstoffen, enz. en de organisaties van het bedrijfsleven, terwijl de overeenkomst dient te worden goedgekeurd door de prijscommissie. Deze, het geheel overkoepelende, „Statens Priskontrollnämnd” ressorteert op zijn beurt weer onder het Departement van Sociale Zaken.

Wat de prijsregelingen zelf betreft, heeft men door de uitgestrektheid van het land vaak afwijkende prijzen voor verschillende districten moeten en kunnen vaststellen. Moeten vaststellen, door het verschil in productieomstandigheden; kunnen vaststellen, doordat de grote afstanden de substitueerbaarheid der producten doen ontbreken.

Slotbeschouwing.

Stellig heeft, naar uit het voorafgaande bleek en naar de grafiek op pag. 301 nog nader bevestigd, het geheel van maatregelen ter voorkoming van inflatie een nuttig effect gehad. Welk aandeel de prijscontrole daarin heeft gehad, valt echter niet na te gaan. Het enige, dat men positief weet, is, dat haar activiteit — tot uitdrukking komende in een voortdurend onderhandelen tussen Overheid en bedrijfsleven — een gunstige invloed heeft op het vertrouwen, dat het publiek in de Overheid stelt.

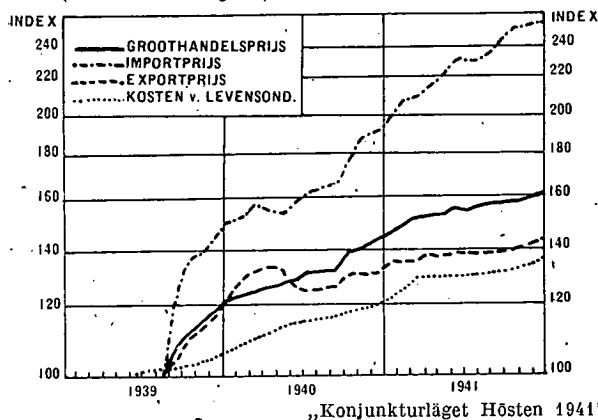
De ontwikkeling der laatste maanden baart weer nadere zorg, maar het zal noodzakelijk zijn het verdere beloop af te wachten voor een definitief oordeel over de betekenis der prijscontrole kan worden geveld.

Wat de toekomst betreft, staat naast het probleem der intensivering ook dat van de uitwerking der prijscontrole op lange termijn. Bij dit laatste treedt een veel-

⁹⁾ J. Ph. van Ouwkerk: „Het ingrijpen van staatswege in oorlogstijd in de Zweedsche zeevaart”, in „E.-S.B.” van 20 Augustus 1941, blz. 491 e.v.

¹⁰⁾ „Lejdbátar” = vrijgeleide-schepen, zie „E.-S.B.” van 13 Augustus 1941, blz. 481.

De prijsontwikkeling in Zweden van 1939—1941 *).
Index: Augustus, resp. 1 Juli 1939 = 100.
Logarithmische schaal.

*) Het verloop der curven voor November en December 1941 (kosten van levensmiddelen tevens October 1941) is geschat.

heid van elementen naar voren, welke ten dele weer samenhangen met het probleem der omschakeling op de vredes-economie. Wij willen ons in dit verband tot een tweetal factoren beperken.

1. Het niet vergoeden van leegloop-verliezen, welke op de lange duur zeer zware eisen stelt aan de financiële structuur van het bedrijfsleven. Deze zal in vele gevallen na de oorlog tot een reorganisatie noodzaken. Men kan dit een offer noemen, door de betrokkenen te brengen. Men dient er echter tevens rekening mede te houden, dat hierdoor een zekere onlust kan ontstaan, waaruit contractievervalsingen, die verder gaan dan ten behoeve der oorlogseconomie noodzakelijk is, kunnen voortvloeien.

2. De uit het feit, dat de prijzen in principe resulteren uit het beloop der directe kosten en niet uit de verhouding tussen de marktpartijen, voortvloeiende verschuivingen in de prijsstructuur bepalen (zie tabel IV) de richting van vraag en aanbod, hetgeen — tezamen met verschuivingen in de grondstoffenvoorraden — inkomensverschuivingen teweeg brengt.

De onzekerheid omtrent de toekomstige ontwikkeling neemt hierdoor toe, terwijl de ontwikkeling zelve ook reeds een aantal risico's in zich draagt.

Tabel IV. Prijsveranderingen tussen Augustus 1939 en December 1941 en hun invloed op de prijsstructuur. (in procenten)

Groep artikelen	prijsverandering	aandeel in de totale prijsstijging
Landbouwproducten	+ 33	21,0
Overige levensmiddelen	+ 72	16,6
Alc. dranken, tabak, enz.	+ 50	11,4
Brandhout en electriciteit	+ 55	5,0
Kolen, cokes en gas	+ 65	3,8
Kleding	+ 63	18,8
Schoeisel	+ 43	3,2
Huisraad	+ 38	10,9
Huren	+ 2	0,9
Overigen	+ 23	8,4
	+ 38	100,0

„Konjunkturläget Hösten” 1941.

Waar echter het welslagen van al deze maatregelen het meest afhankelijk van is, is niet alleen de bereidheid tot medewerking der bevolking, maar vooral de daaraan ten grondslag liggende mate van vertrouwen, welke zij in de Overheid stelt.

J. PH. VAN OUWERKERK.

HET VERSLAG VAN DE VERZEKERINGS-KAMER OVER HET JAAR 1940

Inleiding.

Tengevolge van de omvangrijke werkzaamheden, welke aan de verwerking en de bewerking van het cijfermateriaal zijn verbonden, verschijnt het Verslag van de Verzekeringkamer meestal meer dan een jaar na afloop van het verslagjaar. Dit heeft het bezwaar, dat het rapport op het tijdstip van verschijnen aan ingewijden en belangstellende buitenstaanders niet veel nieuws vermogt te verstrekken, wat betreft de globale ontwikkeling van het levensverzekeringsbedrijf in het betreffende jaar.

Het inactieve karakter van het verslag in genoemd opzicht is des te opvallender, wanneer het economisch leven aan ingrijpende veranderingen onderhevig is, die ook aan het levensverzekeringsbedrijf niet onopgemerkt voorbijgaan. De ontwikkeling van het bedrijf kan daardoor inmiddels een andere richting hebben ingeslagen dan die, welke in het verslagjaar was te constateeren.

Dit is thans in zekere opzichten het geval. Verloonde de productie van nieuwe verzekeringen, vooral in de afdeling volksverzekering, gedurende de laatste jaren een voortdurende daling, op het eind van 1940 had hierin een keer ten gunste plaats. In 1941 is de productie van nieuwe posten, onder invloed van de groote geldruimte, het medeverzekeren van het oorlogsmolestrisico en bepaalde herzieningen in de belastingwetgeving, van maand tot maand met sprongen omhooggegaan; een ontwikkeling, welke zich in de eerste vijf maanden van 1942 heeft voortgezet. De toeneming van de productie beteekent aan den anderen kant een verplaatsing van beleggingsmoeilijkheden van de verzekeringnemers naar de verzekeringmaatschappijen. Deze zagen zich in verband hiermede in 1941 tot wijziging van hun beleggingspolitiek gedwongen, zij het dan, dat — wij komen hierop in het onderstaande terug — de hoofdlijnen van deze gewijzigde politiek zich reeds in 1940 begonnen af te teekenen.

Al met al is de inhoud van het Verslag van de Verzekeringkamer door deze feiten meer dan ooit historie voor ons geworden. Bovendien heeft de heer J. C. Brezet reeds in Augustus 1941 in de kolommen van dit blad ¹⁾ de ontwikkeling van het levensverzekeringsbedrijf in 1940 nagegaan aan de hand van de toen reeds verschenen jaarverslagen van 31 der 61 binnenlandsche ondernemingen. Wij zullen ons daarom tot een korte bespreking van het verslag beperken.

De ontwikkeling van de portefeuille.

Het jaar 1940 was voor het levensverzekeringsbedrijf, wat betreft de afdeling kapitaalverzekering, een jaar van achteruitgang, terwijl de afdelingen renteverzekering en volksverzekering een toeneming vertoonden, die in vergelijking met den groei in vorige jaren vrij gering moet worden genoemd. Intusschen steeg het totale verzekerde kapitaal nog met ruim f 50,5 miljoen, namelijk van f 5.165 miljoen tot bijna f 5.216 miljoen.

Deze cijfers betreffen het geheele bedrijf der Nederlandsche en Nederlandsch-Indische levensverzekeringmaatschappijen en het Nederlandsche bedrijf van bevoegde buitenlandsche maatschappijen. Beperken wij ons, in overeenstemming met de usance, tot de 61 binnenlandsche ondernemingen, dan komen wij tot de volgende opstelling van de portefeuillebeweging: (Zie pag. 302 bovenaan).

Uit deze tabel blijkt, dat het verzekerd bedrag in de groep kapitaalverzekeringen in 1940 met f 35,2 miljoen is afgenomen, terwijl de toeneming der renteverzekeringen met f 63,1 miljoen aanzienlijk geringer was dan in het

¹⁾ Zie: J. C. Brezet: „De ontwikkeling van het levensverzekeringsbedrijf in 1940”, in „E.-S. B.” van 6 Augustus 1941, blz. 466 e. v., en „De beleggingen der levensverzekeringmaatschappijen in 1940”, in „E.-S. B.” van 13 Augustus 1941, blz. 476 e. v.

Tabel I. Toe- en afneming van het verzekerd bedrag. Saldo-overmeerdering resp. vermindering. (in miljoenen gld.)

	1938	1939	1940
Kapitaalverzekering	149,1	48,7	-35,2
(10 ×) Renteverzekering ¹⁾	189,2	164,0	63,1
Volksverzekering	40,6	24,5	21,7
Totaal	378,9	237,2	49,6

¹⁾ De renteverzekeringen zijn op de gebruikelijke wijze door vermenigvuldiging met 10 gekapitaliseerd.

daaraan voorafgaande jaar. Ook de toeneming in de afdeling volksverzekering, diè reeds in de voorafgaande jaren veel te wenschen overliet, was geringer dan in 1939.

Tabel II. Productie van nieuwe verzekeringen. (in miljoenen gld.)

	1938	1939	1940
Kapitaalverzekering	324,3	220,9	145,7
Renteverzekering (10 ×)	227,6	185,7	118,1
Volksverzekering	111,2	98,5	84,6
Totaal	663,1	505,1	348,4

De in tabel I geconstateerde ontwikkeling wordt vrijwel geheel uit bovenstaande productiecijfers verklaard, welke voor alle groepen in 1940 een daling vertoonden. Was deze voornaamste factor voor de vermeerdering van het verzekerd bedrag dus kleiner dan in het jaar daarvoor, de door overlijden vervallen bedragen voor kapitaal- en volksverzekering vertoonden een natuurlijke neiging tot stijgen, terwijl daarentegen een zeer belangrijke stijging door oorlogssterfte niet viel te constateeren.

Tabel III. Totaal verzekerd bedrag vervallen door overlijden. (in miljoenen gld.)

	1938	1939	1940
Kapitaalverzekering	12,2	13,2	15,0
Renteverzekering (10 ×)	12,7	11,9	14,4
Volksverzekering	7,2	7,5	8,9
Totaal	32,1	32,6	38,3

De bedragen voor kapitaalverzekering en volksverzekering, tezamen f 23,9 miljoen in 1940, geven een indruk van de belangrijke taak van het levensverzekeringsbedrijf als middel tot dekking van het gezinsrisico. Daarnaast staat het stijgende belang der levensverzekering als middel tot sparen, hetgeen blijkt uit de door afloop vervallen verzekerde bedragen. In de afdeling kapitaalverzekering werd voor f 37,7 miljoen en in de volksverzekering voor f 4 miljoen uitgekeerd. Volgens het verslag is het te voorzien, dat deze bedragen in de toekomst nog belangrijk zullen stijgen.

Het abnormale verval door wijziging der verzekering, afkoop, wanbetaling, omrekening van vreemde munt en andere oorzaken vertoonde weinig afwijking ten opzichte van 1939.

Het premie-inkomen.

Ter beoordeeling van de ontwikkeling van het bedrijf is naast de beweging van de portefeuille het premie-inkomen van belang. Ondanks de zooveel geringere nieuwe productie in 1940, is het premie-inkomen niet veel veranderd.

Tabel IV. Termijnpremiën (in miljoenen gld.)

	1938	1939	1940
Brutopremiën	120,2	124,4	123,9
Herverzekeringspremiën	4,2	4,4	4,2
Termijnpremiën eigen rekening	116,0	120,0	119,7

De ontvangst van koopsommen, die in 1937 en 1938 op een bijzonder hoog peil stond en in 1939 reeds een belangrijke vermindering te zien had gegeven, daalde in 1940 nog verder.

Tabel V. Koopsommen (in miljoenen gld.)

	1938	1939	1940
Brutokoopsommen	69,0	32,9	24,7
Herverzekering	1,1	0,9	0,5
Koopsommen eigen rekening	67,9	32,0	24,2

Het rente-inkomen.

Na de termijnpremiën en de koopsommen vormen de rente-ontvangsten de belangrijkste bron van inkomsten van het levensverzekeringsbedrijf. Omtrent het rente-inkomen, gesplitst naar de verschillende beleggingssoorten, en de gemiddelde rente geeft het verslag de volgende tabel:

Tabel VI. Ontvangen rente (in miljoenen gld.) en gemiddelde rente (in pCt.)

	1938	1939	1940	1938	1939	1940
Vaste eigendommen (netto)	6,4	7,5	8,1	5,38	5,56	5,58
Hypotheke	18,8	18,8	19,1	4,37	4,06	4,04
Effecten	9,7	10,3	10,4	3,83	3,82	3,98
Leeningen op schuldbekentenis	13,4	13,8	14,5	3,83	3,59	3,56
Polisbeleggingen	3,3	3,4	3,5	5,06	5,08	5,07
Andere beleggingen	2,5	2,0	1,8	—	—	—
Alle beleggingen	53,8	55,8	57,4	4,12	4,04	4,07

Blijkens dit overzicht is er in 1940 weinig verandering in de gemiddelde rente gekomen. Ten opzichte van 1939 is de gemiddelde rente bij vaste eigendommen en effecten iets gestegen, bij de andere groepen daarentegen iets gedaald. Met de mogelijkheid van een daling van de rente in de onmiddellijke toekomst zou volgens het verslag rekening moeten worden gehouden; in 1941 schijnt de gemiddelde rente inderdaad te zijn gedaald.

Naast de gemiddelde rente der beleggingen dient de gemiddelde rentevoet, gebruikt bij de berekening der premiereserve, te worden beschouwd.

	1938	1939	1940
Gemiddelde rentevoet der premiereserve	pCt. 3,50	pCt. 3,50	pCt. 3,50
Marge ten opzichte van de gemiddelde rente der beleggingen.	0,62	0,54	0,57

De marge is dus in 1940 iets grooter geworden, maar was toch nog kleiner dan die van 1938.

De gezamenlijke beleggingen.

De samenstelling van de beleggingen blijkt uit onderstaande tabel:

Tabel VII. Beleggingen.

	in mill. gld.		in pCt.	
	1939	1940	1939	1940
Landelijke eigendommen	14,4	14,4	1,0	1,0
Gebouwen	129,9	133,5	9,5	9,4
Totaal vaste eigendommen	144,3	147,9	10,5	10,4
Hypotheke landerijen	65,0	62,0	4,8	4,3
Hypotheke gebouwen	412,6	397,4	30,2	28,0
Totaal hypotheke	477,6	459,4	35,0	32,3
Aandelen	44,4	50,8	3,2	3,6
Oblig. Ned. en Overz. Gew.	147,4	197,9	10,8	13,9
Oblig. buitenland	46,1	44,0	3,4	3,1
Totaal effecten	237,9	292,7	17,4	20,6
Leeningen op schuldbek.	393,0	413,0	28,7	29,1
Polisbeleggingen	69,4	70,0	5,1	4,9
Gedp. bij herverz.mijen	6,4	6,7	0,5	0,5
Andere beleggingen	37,8	30,7	2,8	2,2
Totaal alle beleggingen	1.366,4	1.420,4	100,0	100,0

Voor de verklaring en analyse van de verschuivingen in de beleggingen zij het ons vergund te verwijzen naar het artikel van den heer Brezet over de beleggingen der levensverzekeringmaatschappijen in 1940, waarin deze materie uitvoerig is behandeld ¹⁾. Wij willen hier slechts wijzen op het feit, dat blijkens de reeds verschenen jaarverslagen over 1941 de ontwikkeling van 1940 zich in dat jaar in verscherpten vorm heeft voortgezet. Terwijl het aandeel van de vaste eigendommen en hypotheke in het totaal der beleggingen verder is teruggehoopen, is het overheidscrediet aanzienlijk in belangrijkheid toegenomen. De „Verzekeringbode” van 17 Aprilj. deelt te dien aanzien mede, dat het belang van de levensverzekeringmaatschappijen bij staatsleeningen in 1941 van rond f 121 miljoen tot rond f 241 miljoen is toegenomen. Blijkens courantenberichten over belegging in hypotheke door institutionele beleggers schijnen er onlangs door de Verzekeringkamer, die thans ressorteert onder het Departement van

Bijzondere Economische Zaken, beleggingsadviezen te zijn gegeven, welke de tendentie in zich dragen de bovengegeven ontwikkeling te versterken.

De reserves.

De vorming van extra-reserves door het levensverzekeringsbedrijf wordt uitvoerig in het verslag gemotiveerd. De beteekenissen van zoodanige reserves blijkt uit de groote schommelingen, waaraan deze zijn onderworpen.

Tabel VIII. Reserves (in miljoenen gld.)

	1938	1939	1940
Statutaire en andere reserves	96,6	64,5	85,9
Premiereserve eigen risico	1.227,2	1.287,1	1.335,1
Extra-reserve in pCt. van premie-reserve	7,9	5,0	6,4

De daling van de extra-reserve in 1939 en de stijging in 1940 worden verklaard uit resp. koersverlies en koerswinst op effecten. De fluctuaties in de waarde der beleggingen, het renterisico (in verband met den langen duur van het verzekeringscontract, dat op een bepaalde vaste rente is gebaseerd), het sterfterisico (ongunstige afwijking van de werkelijke sterfte van de verwachte) en de geringe omvang van het maatschappelijk kapitaal in verhouding tot de verplichtingen worden door het verslag genoemd als motieven tot vorming van extra-reserves.

De invloed van den oorlog op het levensverzekeringsbedrijf.

De directe gevolgen van den oorlog op het levensverzekeringsbedrijf uitte zich in de oorlogsterfte, de liquiditeit en de oorlogsschade aan vaste eigendommen.

Het aantal oorlogsterftegevallen in de afdeling kapitaalverzekeringen bij overlijden bedroeg 614 militairen en 421 burgers tegen 6.025 sterfgevallen zonder oorlogsmolest, terwijl het verwachte aantal sterfgevallen volgens de sterftetafel G.B.M. (Geheele Bevolking Mannen) '21—'30 bedroeg 7.498.

Bij de volksverzekeringen bij overlijden bedroeg het aantal sterfgevallen 2.207 militairen en 2.680 burgers tegen 79.762 sterfgevallen zonder oorlogsmolest. Het verwachte aantal sterfgevallen was volgens de G.B.M. 87.411 en volgens de sterftetafel G.B.V. (Geheele Bevolking Vrouwen) 84.785.

Uit deze cijfers blijkt, dat de sterfte tengevolge van de oorlogshandelingen in 1940 geen bijzonder groote schade aan het levensverzekeringsbedrijf kan hebben veroorzaakt.

Ter waarborging van de liquiditeit der maatschappijen werd op 20 Mei 1940 een moratoire regeling getroffen, die reeds op 2 Juli 1940 kon worden ingetrokken, nadat gebleken was, dat hiertegen zoowel ten aanzien van de door den oorlog geleden beleggingsschade als ter zake van de oorlogsterfte geen bezwaar bestond.

Evenals de oorlogsterfte is de molestschade aan onroerende goederen en hypothecaire onderpanden in 1940 namelijk zeer beperkt geweest. Zoo bleef 88,75 pCt. der onroerende goederen geheel onbeschadigd, terwijl slechts 2,60 pCt. geheel en 1,01 pCt. gedeeltelijk werd vernield. Van de onderpanden der hypotheeken bleef 92,32 pCt. onbeschadigd en werd 3,10 pCt. geheel en 1,52 pCt. gedeeltelijk vernield.

Indirect heeft de oorlog invloed gehad op de beleggingspolitiek, het abnormale verval en de productie van nieuwe verzekeringen. De invloed op de beleggingspolitiek kwam hierboven reeds ter sprake. Over het abnormale verval valt op te merken, dat de invloed van den oorlog gering is geweest en geen reden tot zorgen heeft gegeven. De invloed van den oorlog op de productie van nieuwe verzekeringen kwam tot uiting in de voor 1940 aanzienlijk lagere productiecijfers, die echter — voornamelijk tengevolge van de groote geldruimte — sindsdien zeer sterk zijn gestegen. Al met al kunnen we dus zeggen, dat het levensverzekeringsbedrijf zich tot nu toe in dezen oorlog krachtig heeft gehandhaafd en zelfs zijn positie in belangrijke mate heeft weten te verbeteren.

P. L. v. d. VELDEN.

AANTEKENINGEN.

HET JAARVERSLAG 1941—'42 VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.

Aan het jaarverslag van den President van De Nederlandsche Bank over het boekjaar, eindigend per 31 Maart 1942, ontleenen wij eenige passages betreffende het geld-en credietwezen.

Na te hebben vastgesteld, dat het beleid van De Nederlandsche Bank gedurende het afgeloopen boekjaar bepaald is door het onvermoeide streven om, temidden der wereld-historische veranderingen, welke zich mede als gevolg van de voortdurende uitbreiding van het oorlogstooneel voltrekken, de grondslagen onzer volkshuishouding voor het heden en de toekomst zooveel mogelijk te versterken, bespreekt de President de taak der Nederlandsche Oost-Compagnie.

„De maatschappij zal bemiddelend optreden, teneinde aan het Nederlandsche bedrijfsleven in den breedsten zin van het woord de deelname in de ontsluiting der Oostelijke gebieden mogelijk te maken. De Staat zal, voor zoover noodig, die bedragen aan de Compagnie ter beschikking stellen, welke noodig zijn om voorbereidende of aanvullende werkzaamheden te financieren, die het bedrijfsleven de uitoefening van het bedrijf ter plaatse mogelijk zullen maken. De Staat zal eveneens in die gevallen, waar de risico's de commercieel gebruikelijke mate te boven gaan, credieten op aanbeveling der maatschappij garanderen, de Nederlandsche Bank de wissels, getrokken op den grondslag van dergelijke credieten, discontabel verklaren.”

„Bij deze hervatte werkzaamheid, in gebieden, waar in de historie Nederlandsche mannen reeds werkzaam waren, zullen ons de bedragen van ons marktengedoe te stade komen. In het vorige jaarverslag karakteriseerden wij deze sladi als een samengebalde Nederlandsche koopkracht, welke in het Derde Rijk naar de terreinen tast, waarop zij zich kan ontplooiën. Thans krijgt deze koopkracht nog een wijdere spreiding. Gedurende het afgeloopen boekjaar vloei op rekening no. 2038 van de Nederlandsche Bank bij de Deutsche Reichsbank RM. 2183,1 miljoen binnen (hetzij overgenomen van hier te lande gevestigde bankinstellingen, of andere ingezetenen, hetzij gestort door in Duitschland gevestigde debiteuren) en werd slechts RM. 691,6 miljoen uitbetaald. Het actief saldo groeide derhalve met RM. 1491,5 miljoen.”

„Het groeiend vertrouwen in het financieel beleid vond zijn uitdrukking in de gunstige ontwikkeling van het crediet op de geld- en kapitaalmarkt.

Bij mijne amtsaanvaarding noteerde de in den aanvang van het jaar 1941 door mijn voorganger à pari uitgegeven 4 pCt. staatsleening 1941 95 pCt., dus 5 pCt. beneden emissiekoers. Op dit tijdstip zou dus de Schatkist 4½ pCt. rente hebben moeten betalen voor een 10-jarige (van belastingfaciliteiten voorziene) leening. Doelbewust is op een verbetering van het staatscrediet aangestuurd.

Als eerste maatregel werd de spanning tusschen de rente op kort crediet en die op lang crediet vergroot door vermindering met gemiddeld ¼ pCt. der discontotarieven voor schatkistpapier (hierdoor werd het disconto voor drie-maandspapier tot 1⅞ pCt. en dat voor jaarpapier tot 2½ pCt. verlaagd). Vervolgens werd, op 27 Juni 1941, het disconto der Nederlandsche Bank tot 2½ pCt. teruggebracht. Hierop werden de steringen, welke van de ongecontroleerde gemeenteleeningen uitgingen, weggenomen door leeningen tegen een hooger rendement dan 3½ pCt. te bieden.

Daarop werd doelbewust op het voorbereiden der markt op een staatsleening van lager rentetype — 3½ pCt. in plaats van 4 pCt. — en langeren looptijd — 20 jaar in plaats van 10 jaar — aangestuurd. De wedertoekenning van een voorrecht om de leening voor belastingbetaling te bezigen, werd van de hand gewezen. Immers strekt een dergelijk voorrecht weliswaar tot koersgarantie, doch een leening

wordt aldus tot zelfbedrog, daar het geleende bedrag in den vorm van derving van contante belastinginning 'snel wordt terugbetaald. Daarmede wordt de looptijd, welke bij de 4 pCt. leening 1941. toch slechts 10 jaar bedroeg, nog verkort."

"In een krachtig geleid staatsbestel zal vanzelfsprekend het bestuur zorg dragen, dat het staatscrediet onaangestast blijft; dat met andere woorden alle bronnen van inkomsten worden uitgeput; alvorens het staatscrediet in het gedrang zou kunnen komen. Derhalve zullen ook de staatsschuldbrieven hooger moeten noteeren dan andere obligaties.

Dit is nu in Nederland nog niet het geval. Veeleer meenden eenige hypotheekbanken ertoe over te kunnen gaan 3—3½ pCt. pandbrieven uit te geven.

De instelling, die als eerste aan dit voornemen uitvoering wilde geven, heeft daarvan echter op verzoek van den Secretaris-Generaal voor Bijzondere Economische Aangelegenheden afgezien. Bij een latere gelegenheid werd door genoemden Secretaris-Generaal bepaald, dat pandbrieven slechts mogen worden uitgegeven tegen een rente van ten minste 3½ pCt. en een koers van ten hoogste 100 pCt.; zulks is van toepassing op alle hypotheekbanken."

"Met deze maatregelen heeft de Overheid richtinggevend in de rentevorming op de credietmarkt ingegrepen. Het is aan te nemen, dat verdere maatregelen zullen volgen.

Deze zullen niet alleen op de obligatiemarkt, doch ook op de aandelenmarkt van toepassing zijn, daar waakzaamheid is geboden. Verhinderd moet worden, dat door een misleidende propaganda het kapitaal eenzijdig naar de aandelenmarkt wordt georiënteerd."

"De stijging der koersen van aandelen van Nederlandsche bedrijven kan gedeeltelijk worden verklaard door de daling van den rentestand. Het rendement op Nederlandsche aandelen is in verschillende gevallen daarmede in overeenstemming. Anderdeels, en dit geldt vooral voor de Indische aandelen, is de koers een uiting van pathologische speculatieneigingen, waartegen met nog meer scherpte zou worden opgetreden, als de beurs niet ware gewaarschuwd. Zoolang de belangen van te goeder trouw zijnde Nederlanders niet worden geschaad, kan men de gevolgen van een koersineenstorting der Indische fondsen voor de rekening der hedendaagsche bezitters laten. Doch zoo noodig zal met de uiterste middelen worden opgetreden."

Na de invoering van de zoo juist afgekondigde Ondernemers-, Vennootschaps- en Vermogensbelasting 1942 te hebben aangewezen als te voldoen aan een „eisch van sociale rechtvaardigheid, dat inkomen en vermogen ook van vennootschappen even zwaar getroffen zouden worden, als die der honderduizenden, die nauwelijks voldoende verdienen om het minimum voedselpakket, dat hun toegemeten is, te koopen", vervolgt de President:

"Deze en dergelijke drastische maatregelen, die den wil tot uitdrukking brengen, de uitgaven zooveel mogelijk door normale ontvangsten te dekken, doen het vertrouwen toenemen. Dit heeft zich niet alleen in de algemeene verbetering van het crediet, doch ook in den herstelden zin tot sparen der bevolking geopenbaard. De statistieken, die langen tijd minder gunstig waren, toonen, vooral sinds het begin van het jaar 1942, een zeer krachtige verbetering aan. De spaarzin is herleefd."

"De circulatiebank dient meer dan eenig ander instituut uit het bedrijfsleven ook het oog te houden op het algemeen belang.

De Nederlandsche Bank heeft overigens in dit opzicht uiterst belangrijke nieuwe verantwoordelijkheden gekregen. Het algemeen toezicht op de credietinstellingen berust bij den Secretaris-Generaal voor Bijzondere Economische Zaken, die ten aanzien van principieele vraagstukken in overleg met de directie van de Nederlandsche Bank handelt.

De feitelijke uitoefening van het toezicht geschiedt door de directie van de Nederlandsche Bank, voorzover de Secre-

taris-Generaal zich deze niet in bepaalde gevallen voorbehoudt of daarmede andere instanties belast. De afkondiging van uitvoeringsvoorschriften op grond van besluit no. 225/1941 kan binnenkort worden tegemoetgezien. De Nederlandsche Bank is derhalve geroepen op nog ruimerschaaldan in het verleden het algemeen belang te dienen. Getrouw aan haar doelstelling, zal zij deze taak met nauwgezetheid vervullen."

Kapitaalmarkt.

"Het beroep, dat in het afgelopen boekjaar voor de verkrijging van nieuwe middelen op de Nederlandsche kapitaalmarkt werd gedaan, was in totaal ongeveer even hoog als in het voorafgaande boekjaar; het beliep f 504,6 miljoen, tegen f 502,8 miljoen in 1940/'41. Het gebruikelijke overzicht der openbare emissies volgt hieronder:

Openbare emissies in Nederland gedurende de periode van 1 April 1941 tot en met 31 Maart 1942.

(reële bedragen zonder onderhandsche en daarmee gelijk te stellen plaatsingen en zonder conversies)

	Obligaties en pandbrieven	Gewone en pre- ferente aandelen	Totaal
Binnenl. fondsen			
Staatsleeningen	f 487.500.000	—	f 487.500.000
Provincies, gemeen- ten, waterschappen, enz.	„ 1.600.000	—	„ 1.600.000
Industriele onder- nemingen	„ 233.500	„ 15.260.395	„ 15.493.895
Totaal	f 489.333.500	f 15.260.395	f 504.593.895

Het bedrag, waarmede andere publiekrechtelijke lichamen dan de Staat in bovenstaand overzicht voorkomen, werd opgenomen door de gemeente Hilversum."

"Conversieleeningen kwamen in het verslagjaar slechts zeer sporadisch voor; zij bleven beperkt tot één industriele onderneming en twee kerkelijke instellingen, waarbij voor de laatstbedoelde leeningen de storting nog in het nieuwe boekjaar viel."

Geldcirculatie.

"De behoefte aan ruilmiddelen bleef op hoog peil. Hierbij is het aandeel der bankbiljetten gestegen; een van de oorzaken hiervan is het ontstaan op groote schaal van z.g. zwevende koopkracht, doordat voor een deel van het inkomen der bevolking, als gevolg van distributie en goederenschaarschte, geen emplot wordt gevonden en doordat bedrijfsvoorraden werden uitverkocht. Daar een en ander het geval is in kringen, die geen bankrekeningen aanhouden, heeft het de tendentie tot vergroting van het aandeel van munten, zilverbons en bankbiljetten ten koste van dat van het girale geld.

Een andere factor is de omstandigheid, dat in tijden van geldruimte de kasvoorraden steeds grooter plegen te zijn dan in tijden van geldschaarschte, wanneer de neiging bestaat om zoo krap mogelijk te disponeeren.

Voorts worden de voor de behoeften der bezettingsautoriteiten benodigde bedragen grootendeels in den vorm van bankbiljetten opgenomen, terwijl ook de in verband met de aanwezigheid der bezettingstroepen en als gevolg van de bepalingen met betrekking tot het betalingsverkeer met Duitschland hier te lande op groote schaal binnenkomende Deutsche betaalmiddelen grootendeels in bankbiljetten, zilverbons en munten worden ingewisseld. Daar ook de uit dezen hoofde in circulatie komende bankbiljetten aanvankelijk verblijven in handen van personen, die geen bankrekening onderhouden, is hierin mede een der oorzaken voor de relatief sterke uitbreiding der bankbiljettencirculatie gelegen."

"Het gemiddelde bedrag der bankbiljetten in omloop ontwikkelde zich aldus:

1939/'40	.....	f 1.089.251.227
1940/'41	.....	f 1.364.111.977
1941/'42	.....	f 1.883.708.207

Buitenlandsche wissels, saldi en betaalmiddelen.

Op de balans kwamen per het einde van het boekjaar de volgende buitenlandse activa voor:

	Wissels	Saldi	Betaalmiddelen	Totaal
1939/'40 f	750.000 f	19.724.184		f 20.474.184
1940/'41 "	22.908.000 "	32.587.591 f	28.880.801 "	84.376.392
1941/'42 "	1.128.773.278 "	60.461.221 "	15.497.352 "	1.204.731.851

DE STROCARTRONINDUSTRIE IN NEDERLAND (aanvulling).

Van bevoegde zijde, nl. de Directie van de „Noordelijke Economisch-Technologische Organisatie voor Drenthe en Groningen”, werden enkele opmerkingen ontvangen over het door mij onder bovengenoemde titel in de Economisch-Statistische Berichten van 10 Juni 1942 gepubliceerde artikel.

In de eerste plaats wordt opgemerkt, dat de totstandkoming van de „Noordelijke Industrie voor Vezelverwerking N.V.” bereikt is door de „N.E.T.O.” en dus niet, zoals ik schreef, door het „Nederlandsch Proefstation voor Strooverwerking”, hoewel de Directeur van deze instelling meermalen tijdens de voorbereiding werd geraadpleegd ter beoordeling van door anderen verstrekte gegevens.

Ter aanvulling op wat ik, in dezelfde alinea, schreef over dit Proefstation wordt gezegd, dat de „Groninger Maatschappij van Landbouw” wel als stichtster is opgetreden, doch dat de geldmiddelen hoofdzakelijk worden verstrekt door de strocarteronindustrie, enkele stroverkoopbureaux en nog enige andere organisaties.

En sprekende over de resultaten door het Proefstation in de enkele jaren van zijn bestaan behaald, wordt mij tegengeworpen, dat de werkzaamheden „ook reeds tot niet onbelangrijke¹⁾ praktische resultaten hebben geleid, waarvan de vervaardiging van vouwcarton wel het voorname is.” Inderdaad is dit een praktisch resultaat, dat zeker vermeldenswaard is. Mijnerzijds wil ik hierbij echter aantekenen, dat de productie van genoemd artikel tot nu toe door slechts één fabriek is ter hand genomen en dat de vervaardigde hoeveelheid hoogstens 300 ton per maand bedraagt. Na de oorlog zal dit product moeten bewijzen, dat het zich op de markt kan handhaven en daardoor in grotere kwantiteiten kan worden vervaardigd. Blijkt dit het geval te zijn, dan zal het kunnen medewerken tot vermindering van een eventueel stro-overschot. Het is dan ook niet uitgesloten, dat, hoewel hierover thans nog niets valt te zeggen, dit product, ontstaan uit de werkzaamheden van het Proefstation, zelfs een *zeer belangrijk* resultaat is geweest.

J. J. DRENTH.

¹⁾ Cursivering van mij.**OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.****HANDEL EN NIJVERHEID.**

Arbeidszaken. Regeling inzake arbeidsvoorwaarden bij goederenvervoersondernemingen. (E.V. 5/6/'42, pag. 706; Stct. No. 100).

Bedrijfsorganisatie. Verordeningen inzake organisatie en werkwijze van de Onderbedrijfsorganisatie voor Margarine, Vetten en Oliën. (E. V. 12/6/'42, pag. 739; Voedselvoorzieningsblad No. 8 van 6/6/'42).

Mijnbouw. Afkondiging van het Electrotechnisch Mijnreglement 1942, waarbij bepalingen inzake elektrische installaties in mijnen worden gegeven, en dat in de plaats treedt van het gelijknamige reglement 1939. (E.V. 5/6/'42, pag. 708; Stct. No. 104).

Organisatie bedrijfsleven. Instelling van de vakgroepen groothandel in zaai- en pootgoed, in groenten en fruit, en in minerale olieproducten. Instelling van de bedrijfspgroep

tusschenpersonen, alsmede van de vakgroep detailhandel in melk, boter, kaas en eieren. (E.V. 5/6/'42, pag. 709; Stct. No. 103).

Prijzeregelingen. Nadere prijsvoorschriften met betrekking tot internationale sleeploonen, verkoopprijzen voor Deensche haring, maximum-prijs aan de afslag voor versche makreel, en kleinhandelsprijzen zeeppoeier. (E.V. 5/6/'42, pag. 706; Stct. No. 104).

Rubber. Verplichte opgave van voorraden afvalrubber. (E. V. 12/6/'42, pag. 734).

Warenwet. Wijzigingen in het Algemeen Besluit Warenwet, welke o. m. betrekking hebben op sociaal-hygiënische vereisten voor ruimten, waarin eet- en drinkwaren worden bereid, verpakt of behandeld. (E. V. 12/6/'42, pag. 732; Stct. No. 108).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Motorbrandstof landbouwwerkzaamheden. Mededeeling inzake de aanvraag van motorbrandstof voor landbouwwerkzaamheden, welke aanvragen slechts in enkele beperkte gevallen mogen geschieden en eventueel ingewilligd kunnen worden. (E.V. 5/6/'42, pag. 710).

Visscherij. Regeling inzake heffing van bijdragen van visschers en aktehouders, ter verbetering van den toestand in de binnenvisscherij. (E.V. 5/6/'42, pag. 709; Stct. No. 102).

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Belastingen. Afkondiging van de Eerste Aanvullingsbeschikking Vermogensbelasting 1942, waarbij nadere regelingen inzake de heffing en toepassing van deze belasting worden gegeven, alsmede van de Eerste Aanvullingsbeschikking Vennootschapsbelasting, waarbij eveneens de heffing en toepassing van deze belasting nader wordt geregeld. (E.V. 5/6/'42, pag. 706; Stct. No. 103).

STATISTIEKEN.**GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.**

(in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskreditkassen	Crediet a. h. particuliere bedrijfsleven	Crediet aan Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postcheque-ambt	Rekening-Courant
18 Juni '42	40.382	471	20.707	2.012	55.501	3.804	3.524
11 „ '42	39.847	382	21.351	1.933	55.553	3.811	3.408
4 „ '42	39.673	409	21.819	1.647	55.259	3.861	3.682
28 Mei '42	39.256	442	21.425	1.647	54.593	3.867	3.560
20 „ '42	39.030	525	21.272	1.652	54.271	3.843	3.611
8 Mei '40	23.606	5.394	695	1.480	29.806	—	909

DUITSCHER RIJKSBANK.

(in mill. R.M.)

Data	Goud en deviezen	Rentenbank-scheine	Andere wissels, cheques en schalkistpapier	Beleeningen
25 Juni 1942	77,3	328,6	21.954,6	24,0
15 „ 1942	77,1	270,2	22.307,8	23,5
6 „ 1942	76,9	247,4	22.135,1	16,4
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2

Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rekg.-Crl.	Diverse Passiva
25 Juni '42	17,8	947,4	19.734,5	2.630,2	483,6
15 „ '42	18,6	979,3	19.983,8	2.673,7	509,2
6 „ '42	19,8	1.569,3	20.316,6	2.757,8	473,9
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	394,2

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opeisch. schulden	Beschikk. dekkings-saldo	Dekking-perc.
29 Juni '42	943.247	2.392.972	159.735	1.101.757	37
22 „ '42	943.319	2.349.332	183.637	1.087.350	37,5
15 „ '42	943.315	2.340.857	175.978	1.066.126	38
8 Mei '40	1.160.282	1.158.613	255.183	607.042	83

Data	Totaal bedrag disconto's	Schalkist-prom. rechtstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
29 Juni '42	186.001	186.000	151.411	1.109.075	161.297
22 „ '42	186.002	186.000	153.398	1.087.824	160.692
15 „ '42	191.002	191.000	153.044	1.070.718	156.731
6 Mei '40	9.853	—	217.726	750	120.648

Verkorte balans op 29 Juni 1942.

Activa.		
Binnenl. Wissels, Promessen, enz	{ Hfdbank. f 186.000.000 Bijbank " " Agentsch. " 1.000	f 186.001.000
Papier op het buitenland	f 1.109.074.710	
Af: Verkocht maar voor de Bank nog niet afgelepen	—	1.109.074.710
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	{ Hfdbank. f 134.213.971 ¹⁾ Bijbank " 1.788.326 Agentsch. " 15.408.962	f 151.411.259
Op Effecten enz.	f 151.315.181 ¹⁾	
Op Goederen en Ceelen	96.078	151.411.259 ¹⁾
Voorschotten aan het Rijk	526.396	
Munt en metaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 943.246.722	
Zilveren munt, enz.	7.528.237	950.774.959
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	52.643.733	
Gebouwen en meubelen der Bank	4.000.000	
Diverse rekeningen	161.296.823	
		f 2.615.728.880
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000	
Reservefonds	5.368.354	
Bijzondere reserves	16.583.835	
Pensioenfonds	11.776.927	
Bankbiljetten in omloop	2.392.972.420	
Bankassigtiën in omloop	63.335	
Rek.-Courant { Van het Rijk f — saldo's { Van anderen " 159.671.285		159.671.285
Diverse rekeningen	9.292.724	
		f 2.615.728.880

Beschikbaar dekkingssaldo	f 1.101.756.632
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is	2.754.391.580
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht	186.000.000
¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	55.341.825

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Juni 1942	23 Juni 1942
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	f 27.270.073,22	f 26.685.913,53
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	109.322,31	83.945,60
Voorschotten op ultimo Mei resp. April 1942 aan de gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	21.699.472,30	21.699.472,30
Voorschotten aan Ned.-indië ¹⁾	207.765.740,32	208.405.820,01
Idem voor Suriname ¹⁾	7.800.972,76	7.830.972,76
Idem aan Curaçao ¹⁾	285.283,23	285.283,23
Kasvoord, wegens creditverstreking a. h. buitenland	31.863.822,82	31.131.975,46
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	92.603.227,40	107.554.822,37
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	45.769.170,90	44.468.659,30
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	f —	f —
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	110.106.000,—	110.106.000,—
Schatkistpromessen in omloop	2.407.600.000,— ²⁾	2.425.300.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	119.431.569,50	119.612.343,—
Schuld op ult. Mei resp. April 1942 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	198.815,60	311.977,49
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	261.579.909,32	273.184.056,36
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	20.270.599,04	20.270.599,04
Id. aan div. instellingen ¹⁾	361.626.475,50	363.244.383,04

¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks bij de Nederl. Bank geplaatst f 191.000.000,— ³⁾ Idem f 186.000.000,—

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op Economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1941 het Jaarregister 1941, laatste bladzijde.)

	Blz.		Blz.		Blz.
Aardappelen	33, 47, 248	Leeningfonds 1940	—, 102	Vee	67, 165, 185, 195, 205, 227, 248, 272
Aardolieproducten	102	Machines	215	Veenproducten	113
Acijns	33, 185, 195	Meel en -producten	101, 195	Veevoeder	47, 102, 238
Alfval	165	Melk en -producten	33, 205	Vennootschapsbelasting	227, 305
Arbeidszaken	113, 189, 215, 227, 248, 272, 305	Merkengeld	113	Verf en -grondstoffen	102, 165
Bank- en Credietwezen	33, 195	Metalen 47, 58, 75, 155, 184, 195, 227, 238		Vermogensbelasting	227, 305
Bankwet 1937	195	Middenstand	195, 215, 272	Vervoerswezen	59, 102, 165, 248
Bedrijfsvorm	59	Mijnbouw	305	Vestigingseischen	102
Bedrijfsorganisatie Vee en Vleesch	59, 305	Motorbrandstof	58, 165, 215, 305	Vezelstoffen	215
Belastingen	33, 59, 227, 248, 305	Nationale Plan	101	Visscherij	33, 47, 59, 102, 123, 215, 305
Bindtouw	33, 215	Nederlandsche Coöperatieve Raad	194	Vlas	59, 75, 227, 248
Binnenscheepvaart	59, 156, 238, 248	Nicotine	102	Vleesch	59, 165, 185, 205
Bloemwekerij	155	Oljen en vetten	102, 195, 215, 305	Voederbieten	215
Boschbouw	185	Omzetbelasting	59, 102, 227	Voedselvoorziening	33, 47, 59, 75, 123, 155, 185, 205, 227
Bouwnijverheid	47, 58, 113	Ondernemingsbelasting	227	Vijandelijk vermogen	215
Buitenlandsche Handel	47, 59, 75, 101, 113, 155, 204, 215, 227, 238, 248, 272	Oorlogsschade	123, 184, 195	Warenwet	305
Chemische Industrie	58, 184, 248	Organisatie Bedrijfsleven	47, 102, 113, 123, 165, 195, 204, 215, 227, 238, 248, 305	Vol.	205
Deviezenverkeer	33, 59, 167	Paarden	215	Wijnbelasting	33
Diamant	113	Pacht	67, 102, 123, 165	Zaden	47, 59, 102, 123, 156, 195, 205
Dividendbeperking	59	Papier	58, 102, 195, 204, 215	Zuidvruchten	195
Drankwet	58	Pelsterijen	58	Suivel	227
Economische Sancties	194	Pensionbedrijven	58, 248		
Eieren	248	Peulvruchten	205		
Electrotechnische Industrie	58	Pluimveehouderij	165, 248		
Fruit	59	Postverkeer	59		
Garnalen	123	Prijzregeling	47, 58, 75, 101, 113, 123, 155, 165, 184, 195, 204, 215, 227, 238, 248, 305		
Gevogelte	47	Radio	47		
Grafische Industrie	58, 75, 194	Rantsoeneering	227		
Granen	205	Registratierechten	59		
Grasland	33, 67, 85, 155, 205	Restaurants	75		
Groenten	33, 155	Rijwielen	47, 123		
Handel	204, 215, 227, 238, 248	Rubber	113, 123, 305		
Hennep	205	Slachtvee	33, 59, 67, 248, 272		
Hout	248, 272	Smeerolie	102		
Industrie	238, 248	Spaar- en betaalzegelkasbedrijf	102, 227		
Kaas	75, 227	Spertijden Kleinbedrijf	75, 123		
Kamers van Koophandel	47, 184	Suikerbieten	205		
Kantoor machines	156	Surrogaten	155		
Kapok	101, 165	Tabak	47, 58, 113, 195		
Keramische Industrie	58, 194	Tankgas	205		
Klompen	272	Textiel	102		
Kunstmest	59, 215	Tuinbouw	33, 59, 102, 205, 227		
Kwekerij	59	Turf	59		
Landbouw	33, 47, 59, 67, 75, 85, 93, 102, 155, 165, 195, 205, 215, 227, 248, 305	Tweelandenorganisaties	59		
Landstand, Nederlandsche	33, 102, 272	Uien	33		
		Varkens	59, 227		